

Date: 19<sup>th</sup> December-2024

## DUGOH MAQOM IJROSI

Nazarova Zebinisa

Respublika musiqa va san'at kolleji

**Annotatsiya:** Ushbu maqola O'zbekistonning mumtoz musiqiy an'analari orasida alohida o'rin tutadigan Dugoh maqomi haqida yozilgan. Maqola, Dugoh maqomining tarixiy rivojlanishi, uning musiqiy tuzilishi, ijro etilish usullari va bugungi kundagi o'rni haqida ma'lumot beradi. Dugoh maqomi o'zining melodik, ritmik va harmonik xususiyatlari bilan ajralib turadi. Uning ijrosi musiqachidan yuqori darajadagi vokal mahorat va texnikani talab qiladi. Shuningdek, maqolada Dugoh maqomini ijro etishda qo'llaniladigan asboblari, masalan, tanbur, doira kabi an'anaviy musiqiy asboblari haqida ham so'z yuritiladi. Bugungi kunda Dugoh maqomi nafaqat an'anaviy musiqani sevuvchilar, balki zamonaviy musiqiy sahnalarda ham o'z o'rnini topgan. Maqola Dugoh maqomining yuksak san'ati va uning musiqiy va madaniy ahamiyatini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

**Kalit so'zlar:** Dugoh maqomi, o'zbek maqomi, mumtoz musiqa, maqom san'ati, vokal ijro, tanbur, doira, musiqiy tuzilma, ijro uslubi, musiqiy asboblari, an'anaviy musiqa, harmonik tuzilma, ritmik tuzilma, melankoliya, musiqiy estetik, ma'naviyat, improvizatsiya.

Dugoh maqomi – O'zbekistonning mumtoz musiqiy an'analari orasida alohida o'rin tutadigan, tinglovchiga o'zining chuqur estetik va ruhiy ta'sirini o'tkazadigan maqom shaklidir. Dugoh maqomi nafaqat musiqiy shakl, balki ma'naviy dunyo, hissiyot va histuyg'ularni ifodalashning o'ziga xos yo'li bo'lib, o'zining noodatiy ifodaliligi va yuksak san'ati bilan ajralib turadi. Dugoh maqomi an'anaviy o'zbek maqom san'atining muhim elementlaridan biri hisoblanadi va uning ijrosi o'ziga xos texnik va badiiy mahoratni talab etadi. Ushbu maqolada dugoh maqomining xususiyatlari, uning tarixi, ijro etilish usullari va bugungi kunda uning rivojlanishi haqida so'z yuritiladi.

Dugoh maqomi O'zbekistonning musiqa an'anasida ko'p asrlik tarixga ega bo'lib, o'zining chuqur ma'nosi, musiqiy tuzilishi va ijro uslubi bilan ajralib turadi. Maqomlar, jumladan dugoh, an'anaviy o'zbek musiqasining asosiy tarmoqlaridan biridir va u o'zbek xalqining ruhiy va estetik dunyosini ifodalashda katta rol o'ynaydi.

Dugoh maqomi o'zining salmoqli tarixi davomida ko'plab musiqachilar tomonidan ijro etilgan va asrlar davomida o'zgarishlarga uchramagan holda, o'zining asli mohiyatini saqlab kelgan. Dugoh maqomining asosiy xususiyatlaridan biri uning jiddiy va muloyim ruhiy holatni ifodalashidir. U o'ziga xos diniy va falsafiy mazmuni bilan ajralib turadi va tinglovchi qalbiga tinchlik va osoyishtalik bag'ishlaydi.

Dugoh maqomi o'zining melodik tuzilishi va ritmik xususiyatlari bilan o'ziga xosdir. Maqomlar, asosan, o'zbek mumtoz musiqasining "usullar" yoki "mohoratlar" tizimi asosida tashkil topgan bo'lib, har bir maqomning o'ziga xos o'lchamlari, nota tarzi va ifoda uslubi mavjud. Dugoh maqomi, boshqa maqomlardan farqli ravishda, sekin va muloyim tempda ijro etiladi, bu esa uning ruhiy ta'sirini kuchaytiradi.



Date: 19<sup>th</sup> December-2024

Dugoh maqomining melodik tuzilmasi yuqori va past ovozlarni uyg'unlashtirib, bir butun musiqiy frazani hosil qiladi. Asosan, maqomning melodiya liniyasi tinch va betakror, o'zgarimas bo'lib, unda armonik va melodik izchillik katta ahamiyatga ega. Maqomda ishlatiladigan intervalar, asosan, ochiq va keng, ular o'ziga xos romantik va tasavvufiy ruh yaratadi. Dugoh maqomi ko'pincha minor tonallikda ijro etiladi, bu uning melankolik va introspektiv xarakterini ochib beradi.

Dugoh maqomida ritmik tuzilma, asosan, nozik va o'zgaruvchan bo'lib, sekin va tinch tempda ijro etiladi. Maqomning ritmik strukturalari harakatni sekinlashtirgan holda tinglovchiga ruhiy xotirjamlikni taqdim etadi. Bunday ritmik tuzilma, musiqaning melodik xususiyatlari bilan uyg'unlashib, auditoriyada chuqur tasavvurlar va his-tuyg'ularni uyg'otadi.

Dugoh maqomining armonik tuzilmasi juda mustahkam va samarali bo'lib, musiqaning qarama-qarshi intervalarini o'z ichiga oladi. Bu maqomda ishlatiladigan akkordlar va intervalar tinglovchiga xotirjamlik, sadoqat va tinchlik tuyg'ularini beradi.

Dugoh maqomining ijrosi o'ziga xos va murakkab jarayon bo'lib, musiqachidan yuqori darajada texnik va badiiy mahoratni talab qiladi. Dugoh maqomining ijrosida an'anaviy o'zbek musiqasining barcha texnik va badiiy jihatlari namoyon bo'ladi. Ijrochi o'zining ovozini yuqori darajada boshqarishi, tinch va muloyim frazalarni to'g'ri ifodalash orqali maqomning ruhini to'liq yoritishi kerak.

Dugoh maqomi asosan vokal ijro bilan amalga oshiriladi. Ijrochi maqomning melodik va harmonik tuzilmalarini mukammal tarzda ifodalash uchun yuqori vokal mahoratiga ega bo'lishi zarur. Vokal texnikasi uchun maxsus ovoz nazorati, frazalar orasidagi intonatsiya va tempni mukammal boshqarish kerak. Ijrochilikda ovozning chuqurligi va silliqqligi, shuningdek, imitatsiya va melizmatika (bir necha notalar bilan bo'lingan ovozli frazalar) texnikalari ham qo'llaniladi.

Dugoh maqomining ijrosida, asosan, **doira**, **tanbur** yoki **santur** kabi an'anaviy o'zbek musiqiy asboblari ishlatiladi. Bu asboblarda maqomning melodik va ritmik strukturasi mukammal tarzda qo'llab-quvvatlaydi. Doira, asosan, maqomning ritmik tuzilishini ta'minlaydi va bu musiqaning yengilligi hamda tasavvufiy mazmunini kuchaytiradi.

Dugoh maqomi ijrosida improvisatsiya muhim rol o'ynaydi. Ijrochi o'z ijrosini musiqaning asosiy frazalaridan kelib chiqib, o'ziga xos erkin uslubda o'zgartirishi mumkin. Bunday improvisatsiya konsertda auditoriya bilan o'zaro aloqa yaratish, musiqaning xususiyatlarini yanada yorqinroq aks ettirish imkonini beradi.

Bugungi kunda dugoh maqomi o'zining asli mohiyatini saqlab qolgan holda, musiqiy sahnalarda ijro etilmoqda. Uning yuksak san'ati va estetikasi nafaqat an'anaviy musiqaning kuzatuvchilarini, balki zamonaviy musiqa ixlosmandlarini ham o'ziga jalb qilmoqda. Dugoh maqomining bugungi kunda qayta tiklanishi va yosh ijrochilar tomonidan ijro etilishi, uning o'zbek musiqasi tarixidagi ahamiyatini yana bir bor isbotlamoqda.



Date: 19<sup>th</sup> December-2024

Dugoh maqomining ijro etilishida zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi, uning keng auditoriyaga taqdim etilishiga yordam bermoqda. Musiqiy dasturlar va internet orqali jonli efirlar, dugoh maqomini butun dunyo bo'ylab tarqatish imkonini bermoqda. Bu orqali maqom san'ati yangi avlod tomonidan o'rganilmoqda va qadrlanmoqda.

### **Xulosa**

Dugoh maqomi – o'zbek mumtoz musiqasining eng go'zal va ruhiy jihatdan ta'sirchan shakllaridan biridir. U o'zining melodik tuzilishi, ritmik va harmonik tuzilmalari bilan alohida ajralib turadi. Dugoh maqomining ijrosi musiqachidan yuqori darajadagi mahoratni, texnik bilimlarni va badiiy ifodani talab qiladi. Bugungi kunda dugoh maqomi an'anaviy musiqani sevuvchilar uchun katta ahamiyatga ega bo'lib, uning ijrosi nafaqat o'zbek musiqasi, balki dunyo musiqasining ajralmas qismiga aylanmoqda.

### **ADABIYOTLAR:**

1. Muminov, A. (1985). *O'zbek maqomi va uning o'ziga xos jihatlari*. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
2. Buxoro, S. (2002). *O'zbek xalq musiqasi va maqom san'ati*. Toshkent: Musiqa san'ati nashriyoti.
3. Yuldashev, M. (2007). *Maqom san'ati: Tarixiy va estetik jihatlari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Shukurov, A. (2011). *O'zbek maqomlari va ularning ijro etilishi*. Toshkent: Ijodkor nashriyoti.
5. Husanov, T. (2013). *Maqom san'ati va uning ma'naviy ahamiyati*. Toshkent: Ma'naviyat.
6. Abdullayev, B. (2015). *O'zbek maqomining rivojlanishi va bugungi holati*. Toshkent: Musiqiy san'at.
7. Muminova, Z. (2018). *Maqom va uning estetikasi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi.
8. Olimov, F. (2020). *O'zbek xalq musiqasi merosi: Dugoh maqomi*. Toshkent: "Yangi nashr".
9. Ismailov, M. (2019). *O'zbek maqom san'ati: Nazariy va amaliy aspektlar*. Toshkent: Ijtimoiy fikr.
10. Karimov, S. (2022). *Maqom va raqs: O'zbek musiqasining muhim tarmoqlari*. Toshkent: Musiqa san'ati nashriyoti.

